

SYNTAKTICKÉ POROVNÁNÍ RUSKÉHO A ČESKÉHO JAZYKA

Nikol Rozsypálková, UČO 481899

Co to je syntax?

- = větná skladba
- Nauka o mluvnické a významové stavbě věty, o stavbě souvětí či souvislých textů
- Zkoumá např. jednotlivé slovní druhy, skladební vztahy mezi jednotlivými větnými členy, větné vzorce a pravidla, slovosled, stavbu a pravidla souvětí, nepravidelnosti větné skladby,...
- **Klasická skladba:** popis skladebních vztahů a větných členů
- **Valenční skladba:** zájem o valenci (=schopnost především sloves na sebe vázat významově těsně určité výrazy; např. dítě spí)
- **Textová skladba:** zkoumá syntaktické prostředky použité v textu

Věta

- Tvoří se ze slov a slovních spojení, je vyjádřením určité myšlenky a základní jednotkou syntaxe
- Má stránku **mluvnickou**, **významovou** = vztahy mezi větnými členy, **zvukovou** = jako uzavřený zvukový celek a **grafickou** = na začátku velké písmeno a na konci interpunkční znaménko

Syntax v ruském jazyce

- Věta se skládá ze **základních větných členů** (podmětu a přísudku) nebo jen jednoho z nich (např. **Началась весна.** = Začalo jaro., **Вечереет.** = Táhne k večeru)
- Podmět odpovídá na základní pádové otázky 1.pádu **кто?** (= kdo?) nebo **что?** (= co?), např. Установилась хорошая **(что?)** погода.
- Пřísudek odpovídá na otázky **что делает предмет?** (= co dělá předmět?) , **что с ним происходит?** (= co se s ním děje?) , **что он такое?** (= co je zač?) , **кто он такой?** (= co je zač?) aj., např. Студенты **(что делают?)** занимаются в читальном зале.

Syntax v ruském jazyce

- **Rozvíjející větné členy** upřesňují základní větné členy
- Předmět odpovídá na pádové otázky (kromě 1.pádu) a označuje objekt.
Např. Учитель дал (кому?) мне задание. = Učitel dal (komu?) mě úkol.
- Přívlastek odpovídá na otázky **какой?** (= jaký?), **чей?** (= čí?).
Např. У нас (какая?) новая машина. = Máme (jaké?) nové auto.
- Příslovečné určení odpovídá na otázky **как?** (= jak?), **каким образом?** (= kterak?), **где?** (= kde?), **куда?** (= kam?), **откуда?** (= odkud?), **зачем?** (= za jakým účelem?), **при каком условии?** (= za jaké podmínky?), **почему?** (= proč?), **отчего?** (= proč?), **как долго?** (= jak dlouho?), **когда?** (= kdy?) a jiné.
Např. (когда?) Сегодня я пойду в кино. = (kdy?) Dnes půjdu do kina.

Syntax v ruském jazyce

- Věta jednoduchá může být složena z:
 1. podmětu a přísudku (Кругом **лежит снег**. = Kolem **leží sníh**.)
 2. z podmětu (**Зима**. = **Je zima**.)
 3. z přísudku (**Вечерет**. = **Táhne k večeru**.)
- Souvětí dělíme na:
 1. Souřadná, kdy jsou jednoduché věty významově rovnocenné; typické spojky и, а, но, да, однако, или, ни... ни..., арод.
(Дождь кончился, **и** взошло солнце. = Přestalo pršet a vyšlo slunce).
 - spojky poměru slučovacího (и, да, ни... ни..., тоже,...)
 - spojky poměru vylučovacího (не то... не то..., или, или... или,...)
 - spojky poměru odporovacího (а, но, да, зато)

Syntax v ruském jazyce

2. Podřadná má větu hlavní a na ní závislé věty vedlejší; typické spojky где, когда, почему, хотя, поэтому, который, с тех пор как, арод.

Маша не хотела, чтобы её ждали.

= Máša nechtěla, aby na ni čekali.

- Druhy vět (přívlastkové - какой?, předmětná – pádové otázky, příslovečné: místní - где?, куда?, откуда? ; časové - когда?, с какого времени?, до какого времени?;

3. Bezspojkové věty bez spojek nebo spojovacích výrazů.

Напř. Машина резко тронулась, мотор заворчал, все откинулись на сиденья.

= Auto se prudce rozjelo, motor zavrčel a všichni se opřeli o sedadla.

Syntax v ruském jazyce

- **Pořadí slov ve slovních spojeních:** (Slovosled neutrální)
 - Přídavné jméno před podstatným jménem (интересная выставка)
 - Podmět před přísudkem (Брат читает.)
 - Na začátku věty je přívlastek (místo, čas), poté přísudek a podmět (В городе есть театр.)
 - Příslovce končící na **-о**, **-е**, předcházejí slovesu (хорошо танцует)
 - Příslovce s předponou **по-** a příponou **-ски** následují po slovese (пишет по-русски)
 - Podstatné jméno v jiném než prvním pádě následuje za slovesem (пришёл в класс)
- **Pořadí slov ve větě:** (Slovosled neutrální)
 - První podmět, poté přísudek (Сестра пишет.)
 - Přívlastek na začátku věty (Зимой начались каникулы.)

Syntax v českém jazyce

- **Základní větné členy** jsou podmět a přísudek (dohromady základní stavební dvojice)
- **Rozvíjející větné členy:** přívlastek, předmět, příslovečné určení (jako v rj) a doplněk (závislý na slovesu i podstatnému jménu (Dívky přišly samy.)
- **Věta jednoduchá:**
 1. Holá (obsahuje jen základní skladební dvojici – Jana se učí.)
 2. Rozvitá (s rozvíjejícími větnými členy – Jana si hraje s Janem na hřišti.)
- **Souvětí:**
 1. Souřadná obsahuje minimálně 2 hlavní věty/řídící (libovolný počet vedlejších, které jsou závislé na větě řídící) – Jana spala a Jan cvičil.
 - spojky poměru slučovacího (a, i, ani, nebo, ani...ani, jednak,...)
 - spojky poměru vylučovacího (buď – nebo)
 - spojky poměru odporovacího (ale, avšak, však,...)

Syntax v českém jazyce

- spojky poměru stupňovacího (ba, i, ba dokonce,...)
- spojky poměru příčinného (neboť, vždyť, totiž,...)
- spojky poměru důsledkového (a tak, tak, tudíž, a proto, proto,...)

2. Podřadná – 1 věta hlavní a libovolný počet vět vedlejších - Jana spala, aby mohl Jan cvičit.

Vedlejší věty mohou být podmětné, předmětné, přísudkové, přívlastkové, doplňkové, příslovečné místní/časové/způsobové/účelové/příčinné/přípustkové/podmínkové/měrové.

Syntax v českém jazyce

- Český slovosled je volný, ne ale však libovolný. Základním typem je podmět – přísudek – předmět.
- Existují **odchyly od pravidelné větné stavby**. Jsou to např.:
 - a) elipsa/výpustka = vynechání jednoho či více slov; např. Vlak odjíždí v 10 (hodin).
 - b) apoziopeze = nedokončená výpověď (...)

Zdroje

- <https://russky.info/cs/grammar/syntax>
- <http://ccestina.blogspot.com/2012/05/syntax.html>
- <https://cesky-jazyk.okhelp.cz/gramatika/vetna-stavba.php>
- <https://www.studuju.cz/latka-442>
- <https://www.diktatorek.cz/Scholasticus/Cesky-jazyk/Skladba/Souveti/Druhy-vedlejsich-vet-help.html>
- <https://www.mojecestina.cz/article/2012092701-vetne-cleny-zakladni-prehled>
- http://www.ucirna.cz/cestina/skladba_vetne_cleny_doplnek.php
- Pojmy z knihy: Jazyk a jazykověda – František Čermák